

PENTTI YRJÖLÄ**KANSALAI SYHTEISKUNNASTA
MUUTOSVOIMA?****ESVA kokoontui Warsovassa**

Osallistuin 1.-7.9.1992 Warsovassa järjestettyyn ESVAn (The European Symposium on Voluntary Associations) kokoukseen, jonka teema oli kansalaisjärjestöjen rooli Uudessa Euroopassa. ESVA syntyi viime vuosikymmenen puolivälissä lähinnä hollantilaisten ja unkarilaisten aikuiskasvattajien ja tutkijoiden tapaamisien pohjalta. Nyt mukana on edustajia useista entisistä sosialistisista maista, Isosta-Britanniasta, USA:sta, Kanadasta ja pohjoismaista. Itse olin mukana ensimmäistä kertaa. Tässä kokouksessa taloudellisten ongelmien vuoksi entisistä sosialistimaista oli mukana ainoastaan puolalaisia ja unkarilaisia.

ESVA on vapaamuotoinen yhteenliittymä, jossa toimii käytännön aikuiskasvattajia, tutkijoita ja muita vapaasta kansalaistoiminnasta kiinnostuneita henkilöitä. Aiemmissä kokouksissa mukana olleet olivat eläneet yhdessä rautaesiripun luhistumisen ja syksyllä 1991 Moskovan kumousyrityksen ilmapiiriin.

**Vapaat kansalaisjärjestöt
ja demokraattinen yhteiskunta**

ESVassa mukana olevia yhdistää näkemys vapaiden kansalaisjärjestöjen suuresta merkityksestä yhteiskuntien demokraattisessa kehityksessä. Järjestöjen vastuulla on ylläpitää keskustelua erityisesti arvovalinnoista ja niiden pohjalta tehdyistä ratkaisuista. Järjestöillä on myös oikeus vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Entisissä sosialistimaissa puolueella ja valtiotalalla oli monopoli yhteiskunnalliseen toimintaan. Vallan keskitys ja selvät hierarkiat olivat ainoa tapa toimia. Kansalaisjärjestöjen nimeä käyttäneet järjestöt olivat tiukassa puolueen ohjauksessa. Val-

tiovalta määritteli ja tyydytti kaikki tarvittavat yhteiskunnalliset palvelut ja yksityiset, vapaat järjestöt oli kielletty. Perinteinen vapaaehtoistoiminnan malli hävisi.

ESVassa mukana olevia tuntui yhdistävän myös yhteiskunnallisena viitekehystenä pyrkimys saada perustetuksi valtiovallan ja talouselämän rinnalle kolmas yhteiskunnallinen toimija eli järjestöjen kautta toimiva kansalaisyhteiskunta. Kieltämättä haasteellinen tehtävä. Entisissä sosialistimaissahan valtiovallalla ei ole nykyään riittäviä resursseja tuottaa kaikkia yhteiskunnan peruspalveluja ja siihen ESVassa mukana olevat uskovat tarvittavan vapaaehtoisia kansalaisjärjestöjä.

Kokouksessa käsiteltiin vapaaehtoisjärjestöjen toimintamuotoja ja mahdollisuuksia kehittyvissä demokratioissa. Keskeisesti olivat esillä aikuiskoulutuksen eri toimintamuodot ja järjestöjen harjoittama aikuiskasvatus. Kokous työskenteli perinteiseen paperi-alustus-keskustelu -mallilla, jolloin välitettiin tietoja ja kokemuksia järjestötoiminnasta ja niiden mahdollisuuksista kehittää kansalaisaktiivisuutta, kriittistä ajattelua ja järjestöjen mahdollisuuksia toimia yhteiskunnan muutosagentteina. Keskustelua käytiin myös meilläkin tutulla ammattikoulutus-yleissivistys -ulottuvuudella. Arvioitiin, että nykyisestä entisten sosialistimaiden työvoimasta 80-90 prosenttia tarvitsee uuden ammatin.

**Lännen malleja käyttöön
kritiikittä**

Helposti saattoi todeta, että jo nyt on lukuisia toimijoita ja toimintamalleja siirtymässä lännestä en-

tiseen itään ja vaarana on ulkomaisten mallien suora kopiointi. Ehdottomasti suurin ongelma on taloudellisten voimavarojen puuttuminen aikuis-koulutuksen kehittämisessä. Mutta usko missioon ja voluntarismiin on vahva.

Toisaalta edelleen elää ajattelutapa, jonka mukaan yhteiskunnallista toimintaa voidaan määrätä lakien ja normien voimalla. Samanaikaisesti luotetaan melko sokeasti vapaan markkinatalouden tervehdyttävään vaikutukseen. Uusi poliittinen eliitti uskoo vapaaseen taloudelliseen kilpailuun ja omiin kykyihinsä hallita yhteiskunnallista kehitystä monimutkaistuvissa järjestelmissä. Koska kehitys on hidasta, on poliittisilla johtajilla vaarana uskottavuuden ja kansan luottamuksen menettäminen.

Yhteiskunnan rauhallisen kehityksen vakaviksi uhiksi koettiin myös ylikorostuneet kansallistunteet ja etnisten vähemmistöjen oikeuksien sorto.

Ajatukseen Uudesta Euroopasta suhtauduttiin skeptisen kriittisesti. Kysyttiin, millaista taloudellista, kulttuurista, poliittista ja sotilaallista integraatiota oikein tarvitaan ja keiden ehdoilla integraatio toteutetaan.

Kokouksen keskustelut olivat yllättävän suorivia ja kriittisiä. Pyrkimyksenä oli tosissaan edistää yhteistä asiaa. Hymistely ja turhat kohteliaisuudet olivat jääneet pois. Warsovan oopperassa näkemämme Verdin Nabuccon juutalaisten orjien kuoro sai katsomolta räjähtävät aplodit: symboliikka Puolan kansan omiin kohtaloihin oli vahva ja tunnelman mukaisesti ainutlaatuinen.

